

Apturēt varmākas roku

Lilioms Dailes teātrī uzrāda krasu skatpunkta maiņu.
Nepatīkami, bet... pārlicinoši

RETI gadījies iznākt no teātra tik satricētai un pretrunai plosītai. Pieredze palīkam ir visai apgrūtināša nasta, kur jaunības iespaidi ir vieglākā un gaišākā daļa. Dailes teātris šīs sezonas laikā jau otru reizi atvēzējies ne tikai pret spožām Latvijas teātra leģendām, bet – gluži personiski – arī pret māmām atmiņām un licis pārvērtēt pamatvērtības. Nedaudzajās dienās, kas pagājušas kopš *Lilioma* pirmizrādes, ungāru režisore Ildiko Gāšpāras iestudējums griezies manā galvā kā filmas cilpa, atklājot uzreiz neieraudzītas vērtības un slāpējot pirmā brīža noliegumu.

Salīdzinājums nav arguments, tomēr šoreiz bez tā nevaru iztikt, jo tikai tā arī ieraudzīju kraso lugas pārvērtējumu, ko veikusi Gāšpāra. Šis ir piektais Ferenc Molnāra «priekšpilsētas leģendas» – tāds ir autora dotais žanra apzīmējums – lasījums, ko esmu redzējusi: pēc Alfrēda Jānušana ikoniskā uzveduma (1971) arī Jura Bartkeviča iestudēto «nabago laiku» *Liliomu* Liepājā (1996), atkārtoto Edmunda Freiberga versiju Nacionālajā teātrī (2013), kā arī ungāru režisora Kornela Mundruco kopā ar Moniku Pormali no Zalcburgas festivāla uz Hamburgas *Thalia* teātri pārcelto iestudējumu (2019), kas

Recenzijas
autore —
Edīte Tišheizere,
žurnāla *Ir*
teātra kritiķe

Vēstījums ir nepārprotams un ļoti skarbs. Un tik būtisks, ka gandrīz vai mazsvarīgi liekas analizēt, kā tas tiek nodots skatītājiem

togad tika izvirzīts Johana Nestroja, Austrijas skatuves mākslas izcilības, balvai.

Lai cik atšķirīgi, šie četri uzvedumi ar lielāku vai mazāku sentimentalitāti (vai vispār bez tās – kā Mundruco izrāde) vērtēja *Liliomu* kā romantisku varoni. Latvijas iestudējumos viņš bija «dzīves mākslinieks», kurš «nespēj būt sētnieks», Hamburgas uzvedumā – temperamen-

tīgs, brīvs cilvēks, kas nav ieliekams sabiedrības uzspiestos rāmjos. Tikai tagad pamanīju, ka tas ikreiz bija maskulīnais skatījums, kurš viegli tika pāri tam, ka *Lilioms* ir pacēlis roku pret savu mīloto Jūliju. Un arī 16 gadus pēc pašnāvības, debesu kancelejas nosūtīts uz zemi, lai mēģinātu labot kļūdas, viņš iesit savai meitai Luīzei, kura to (sic!) uztver kā glāstu.

2023. gadā režisore Ildiko Gāšpāra ar radošo grupu, kurā lielākoties ir viņas tautietes (scenogrāfe Lili Ižāka, kostīmu māksliniece Luca Sabadoša, horeogrāfe Veronika Sabo, komponiste Glera Lili Matisa), piedāvā sievietes redzējumu. Un tajā vairs nav nekādu sentimentālu jūtu pret vīrieti, kas sitis Jūlijai pa vēderu, krūtīm un seju, kad tā nokaitinājusi ar savu raudāšanu par to, ka viņš nestrādā. Domāju, ka šāda lugas interpretācija būtu tikpat radikāla arī režisores (un Molnāra) dzimtenē, jo romantiskā tradīcija ir vairāk nekā simt gadu sena.

Turklāt šā uzveduma būtiskais centrs ir tieši *Lilioma* atgriešanās brīdī. Debesu policistu uzraudzīts, viņš tiek ar meitu Luīzi un, impulsa vadīts, sagrābj viņu aiz rokas, lai nospiestu ceļos. Eņģeļi to pārtrauc un dod *Liliomam* vēl vienu iespēju. Seko tas pats varmācīgais žests. Vēl viena iespēja – un tad Jūlija aptur viņa roku. Tā, kas bijusi upuris un līdzatkarīgā, beidzot saceļas un apstādina varmācības riteni.

LILIOMS

Dailes teātra
Lielajā zālē.
Nākamā izrāde
19. septembrī.
15–37 €.

IR IESAKA

3. jūnijs KONCERTS. GRUPA ZODIAKS BRĪVDABAS KONCERTZĀLĒ

MĪTAVA JELGAVĀ. Leģendārā latviešu grupa vasaras koncerttūri sāks Jelgavā. Pēc tam koncerti notiks vēl 12 Latvijas pilsētās. Pēc 35 gadu pauzes komponista Jāņa Lūsēna vadībā vienotā programmā izskanēs gan kosmiskā *Zodiac* instrumentālie skaņdarbi, gan *Zodiaka* leģendārie hiti Zīgrīda Muktupāvela un Maijas Lūsēnas sniegtumā. Biļetes cena 15–30 €. Bilesuparadize.lv

3. jūnijs KONCERTS. SINFONIETA RĪGA SEZONAS NOSLĒGUMA KONCERTS LIELAJĀ ĢILDĒ.

Kamerorķestris piedāvā muzikālu ceļojumu no tīrskanīga klasicisma līdz 20. gadsimta avangardam. Programmā Pāvela Karmanova Divkāršais dubultkoncerts, Haidna Simfonija Lamažorā, Konlona Nankarova *Etīde mehāniskajām klavierēm* nr. 7 un Sergeja Prokofjeva Otrās klavierkoncerts. Solists – Behzods Abduraimovs (attēlā). Biļetes cena 10–30 €. Bilesuparadize.lv

Ne just, bet parādīt, kā tas objektīvi izskatās no malas, tāds varētu būt uzdevums, ko aktieriem devusi režisore Ildiko Gāšpāra. Ieva Segliņa – Muškates kundze, Lauris Dzelzītis – Lilioms

Vēstījums ir nepārprotams un ļoti skarbs. Un tik būtisks, ka gandrīz vai mazsvarīgi liekas analizēt, kā tas tiek nodots skatītājiem. Režisores uzstādījums atpēmis lugai sentimentalitāti, savukārt aktieriem – iespēju meklēt savu varoņu rīcībai psiholoģisko motivāciju. Tā vienkārši nav paredzēta spēles noteikumos. Ne just, bet parādīt, kā tas objektīvi izskatās no malas, tāds varētu būt uzdevums, ko pilda gan Lauris Dzelzītis Lilioma, gan Dārta Daneviča Jūlijas lomā. Arī Ieva Segliņa Muškates kundzes un Indra Briķe apļautās grāmatvedes Zeltītes lomā

iekļaujas šajos striktajos noteikumos, tomēr atradušas veidu, kā ļaut ieskaņties arī savu tēlu «iekšpusē».

Izrādes krāšņums ir Oskara Pauliņa gaismas, kas burtiski caurstrāvo tukšo skatuves telpu un kļūst par atsevišķu darbības personu. Tukšumā, kura dimensijas iezīmē tikai gaismīņu rindas, arī darbība noris palēnītā tempā, radot bezlaika un bezcerības sajūtu, bet palaikam vienkārši garlaikojot. Pretstatā kompaktajam vēstījumam darbība daudzviet liekas nevajadzīgi izplūdusi un iestigu-si sikumos.

Šis ir nepatīkams, brīžiem nepieņemams *Lilioms*. Turklāt režisore kopā ar dramaturgu Matisu Gricmani mainījusi arī varoņa nodarbošanos: no karuseļa iekšā saucēja, proti, izklaidētāja viņš pārtapis par spēļu zāles pārzini, laikmetīgo mefistofeli un dvēseļu zvejotāju. Lai kā mana sirds ilgotos pēc debesīm pušu un brīvās vietas karuselī, saprāts liek piekrist, ka te un tagad – 21. gadsimta trešās desmitgades vidū, kara plosītā pasaulē un ģimenes vardarbības izkropļotā Latvijā – citāda interpretācija vienkārši nebūtu godīga. ●

FOTO – MARKO RASS

3. 1. jūnijs PASĀKUMS. GADATIRGUS ETNOGRĀFISKAJĀ BRĪVDABAS

MUZEJĀ. Līdzīgi kā dziedātāji un dejotāji pulcējas dziesmu un deju svētkos, tā amatnieki un tautas lietišķās mākslas meistari ik gadu sabrauc uz gadatirgu. Šogad savu precī piedāvās vairāk nekā 500 amatnieku, pārtikas un kosmētikas mājražotāju, grāmatizdevēju un ēdinātāju. Būs daudzveidīga kultūras programma. Plašāk par programmu Brivdabasmuzejs.lv, biļetes nopērkamas Bilesuparadize.lv.

3. 5. jūnijs IZRĀDE. MALLEUS MALEFICARUM. JAUNĀIS LĪGUMS

RĪGAS CIRKĀ. Režisores Ivetas Poles un vēl septiņu dažādu mākslinieču veidotās izrādes pamatā ir 1486. gadā sarakstītā grāmata *Malleus Maleficarum jeb Raganu vesaris*. Tajā izvēsta juridiski teoloģiska teorija par sievietes dabu, kas attēlota kā normālās (viriešu) pasaules apgrieztais spogulis, un pierādīts, ka sievietes pēc savas dabas ir bīstamas un neuzticamas. Biļetes cena 20 €. Bilesuparadize.lv

